
a híd költészete

„nehéz virradás”

„Ez csupa egyszerű szó, ez nem poézis:
stelázsi, stanicli, spájz és bödön...”

Gál László

A bátorság a művészet lételeme. A pontos és igaz szó kiejtése olyan pillanatban, amikor hallgatni vagy hazudni lenne „bölcsebb”, „tanácsosabb” — egyenlő a tettel. A pontos és igaz szó kimondva egyenlő a valóság megváltoztatására irányuló cselekedettel. A költő sohasem oldhatja el a valóságot a szavak pórázáról. A valóság megismerésére kell törekednie mindenáron. Ha kell, a vers árán is. A szó, a szó-tett, a vers a megismerés eszköze: „Csak a megismert világ, mint olyan, egyenlő a valósággal.” (Marx) És csak a megismert világ változtatható meg.

Így fogalmazható meg talán röviden a két háború közötti *Híd* költészeti programja, melyben a „forradalmi tartalomra” volt helyezve a hangsúly és nem a „forma-forradalomra”.

A forma kalandorai, a cifra szavak kupecsei, a „tisza nyelvben vegetálók” az első évfolyam első számától kezdve száműzve voltak a folyóirat hasábjairól.

A *Híd* költői vállalták a rájuk szabott feladatokat, melyek a munkásmozgalom feladataiból következtek. Azt a feladatot, melyet Zsáki József így fogalmazott meg egyik versében:

„Jövőt kell csinálni a nehéz virradásból...”

A fasiszta és háborús propaganda, a sovinsizta, antidemokratikus, revansizista erők hatókörében, az elmaradott kultúr-környezetben, melyet vigécköltők, „húszdináros önpróféták”, politikai szűzességüket féltve őrző nyárspolgárok uraltak, a *Híd* költői harcos, szókimondó emberekként léptek fel.

Szerb, horvát, macedón, munkás és paraszt, hazai és külföldi haladó szellemű, kommunista költők verseit közölve hónapról hónapra, a *Híd* fontos feladatot vállalt a „nehéz virradásban”.

Bemutatni a valóságot a valóságnak. Szépítgetés, átfestés nélkül. Felrázni, megváltoztatni: ez volt a feladat. S a versnek ettől nincs nehezebb feladata: hogy előzménye legyen a tettnek, de tett is ugyanakkor, mag és virág ugyanabban a pillanatban, egyszerű, csupasz szósról és poézis, vezényszó és csók, ökölcsapás és kézfogás, híd és folyó.

Az alábbi verseket a két háború közötti (1934—1941) *Híd* anyagából válogattuk, hozzátéve, természetes folytatásukként, néhány szemelvényt a háborús évek költészetéből is, amelynek megőrzött darabjai csak a háború utáni *Híd*-ban jelenhettek meg.

(Domonkos István)

Győry Dezső

HID

A két szakadt part egyre távolabbul,
a régi roppant vaskapocs hiányzik,
de friss, sudár híd nő ki a szabadbul
s karol egyiktől át a másikig,

minthogyha isten ráborulna bűgön
a hulló partot bontó szakadéokra,
fitestből a híd átsuhan a zúgón
s dúlt lelkeket fog össze egymarékra:

lánc láncba, szív a szívbe, váll a vállhoz,
ívelt, friss lelkünk csak megért s nem átkoz,
vagyunk új képben az ő akaratja:

partok vizálya mihozzánk alantas
s a híd alatt az élet diadalmas
folyamja zúg s a mi arcunk mutatja.

(1934)

Kolozsi Tibor

SERDÜLŐ BÚZAFÖLDEK ÜZENETE

Ember,
ki a kéjt hajhászó városokat meguntad,
nézd, miként borzolja
engedelmes lány hajszálaimat
a lenge tavaszi szél.
Nézd, mert lenge himbálódzásom
új életet jelent.
Ember,
kinek hazugságba botlott egyéniségéből
vidáman csírázik
a mindenség mágnese csodálkozása,
záportól részeg testemet
most hintsd be csodaváró tekinteteddel,
mert belőlem kacskaringózik elő
a jövő évszázadokon uralkodó élet.
Belőlem tör elő minden jólét
és békésen lustálkodó rögeim közül
a jókedv trillázik elő.
Mert az én ajándékomat,
a világsóvárgást betöltő
csöppnyi búzaszemeket
felkínálkozó ragaszkodással kísérem
diadalig,
mikor majd izzadó parasztok
büszke kaszája alatt dőlnek a sírba
éhező embermilliók feltámadásáért.

(1934)

Bencz Boldizsár

BACSKAI STANZÁK

III.

Szomorú panteonom,
világrengetegben költői pörsenés,
mennyi második énünk van nekünk,
de dédunokák vagyunk,
akiket nem tudnak előre
A mi provánszunkat gyom verte fel
mire megérkeztünk s az a vér,
mely megosztódott a harctér
s az életünket adó szent ember közt,
néha még felérzi,
hogy bizony voltak virtusok, régi kedvek,
voltak Toldi-erők, Toldi-izmok,
voltak hitek, akarások, katekizmusok,
voltak tiszta Himfy-vallomások
s ma mind, mind ezek,
milyen szájalmas, kintornás majmolások!
Hiszen jól tudjuk, hogy múlt időket felsírni
e nagy Cirkuszban még csak mi vagyunk klaunok,
mi vagyunk a reális alázat,
s hogy irreális bokrokból les ránk
nagy tudású bűvös-vadászunk
a Huszadik század.

(Algír, 1934. május)

Soós Tibor

VÉGE A SZEMFÉNYVESZTÉSNEK!

Rengeteg hazugság zúg a földön!

Minden építménynek hazugság a fundamentuma:
pénzhajsza, hajrá-háborúsi,
álemberszeretet, militarizmus,
tragikomédia!

Mussolini is új tanokat hirdet.
Ezek szerint háborúból csirázik
a legszebb élet,
s a béke, ez az undorító „valami”
csak pestises halál fészke,
és pusztulást terem.

Itt azután
végleg megáll az értelem.

Ebből a sok-sok cifraságból:
villamoscsikorgásból, gépdohogásból,
aranyhegyekből, petróleumkutakból,
lomha bácskai porból,
gazdag búzából, üszkös búzából,
száraz kenyérből, tüdővészből,
ásóból-kapából, robotmunkából,
gőzekéből, fejszéből,
fűrészcsattogásból, olajos ruhából,
józanságból, örületből,
golyócsattogásból, gázsuhanásból,
klórból, foszgénből, iperitből,
bacilusháborúból,
rakétaágyúkból, lőszergyárakból,
ebből a „dicső emberi haladásból”
réveteg emberi sorsok üzennek
sóvár kenyérrajjal.

És Mussolini elfelejti, nem is érti,
hogy ennek a kitagadott,
ezermillió tömegnek is joga van élni.

Szép komédia!

De szemünkről már lehullt a hályog
és látva látjuk az elkövetkezőket.
Orrunkat facsarja
az iperitsebek rothadó búze,
érezzük a csontunkban megvillanó ácélgolyót,
látjuk a mérgezeteket,
tüdejükkel együtt
az életet köpik ki magukból.

Ez hát a háború dicső, új filozófiája,
mely életet terem:
háború — élet,

béke — halál.
S ki tehet arról,
hogy ami egynek életet jelent,
százezernek halált?!
Ki tehet róla?!

De mi fölérezzük
a gázuhogásból, gránátrobbanásból,
ebből az új háborúőrületből
felénk üzenő emberi sorsok
SOS jelét,
és tudjuk,
hogy vége ennek a korcs filozófiának.

Vége a szemfényvesztésnek!...

(1936)

Po Chüü

FAGY

Házak között állok:
tíz közül vagy kilenc mállott,
az udvaron: elfagyott a bambusz, pisztác, nád;
a kapuk alatt, mint dermedt báb: a nép,
kit se prém, se isten véd,
míg éles kardot suhint künn a téli szél.
Nem lobban itt estelen a tűzhelyen
se fa, se szén,
csak szalmaláng és sovány gaz,
hogy' melegszik itt meg az,
ki paraszt, vén és szegény?

A tiéd, paraszt, a gond, a gaz, a bot,
enyém az öröm, mámor, télkert
s a tiéd még a robot.
Ti fagyban, hóben, éjben, ködben
csak éheztek a szántók alatt,
én gyapjas prémben (számban falat)
heverek
és így perreg az életem
míg bútok nem lesz szégyenem
s meg nem kérdem magamtól (te gaz, te vén):
oh, hát ember, ember vagyok én?

Fordította: Dr. Halmi R.

(1936)

Carl Sandburg

GYILKOSOK

Rólatok énekelek most.

Hangom szelíd, mint az apáé, aki halott gyermekének mond búcsúsót,
de határozott, mint akinek kezét bilincsekbe verték,
s most már mozdulni sem tud.

A lobogó nap alatt tizenhatmillió férfi pihen,
erős fogú, jó szemű férfi!
Kiválasztották őket, mert duzzadtak voltak izmaik
és forró vér pezsdült ereikben.

Hullott a fűre a vér!
Vörös lé áztatta a földet,
s a tizenhatmillió férfi gyilkolt, egyre gyilkolt.

Hiába múlik az élet nem feledhetem őket.
Emlékük gyakorta kísért, szívemet összeszorítja.
Érzem, kiáltani kéne: asszonyaik, otthonaik, álmaik felé tisztán.

Még hallom néha a lövészárkok szörnyű zaját,
s az alvó század gyenge neszét.
Sötétben is látom e tizenhatmilliót,
életre közülük senki sem éled.

Aki még él, tudom, holnap pusztul bizonyosan,
megroppan az élet súlya alatt.
Esznek, isznak, még fárasztják magukat.
A halál roppant akkordmunkája ez!

(1936)

Thurzó Lajos

APÁMHOZ

Apám,
úgy fájnak az emlékek,
amelyek téged idéznek,
mikor ziháló melled eszeveszett
taktusban vergődött
s lázban, verejtékben gyöngyözött
krisztusi arcod.

Apám,
fülemben még most is tébolyítón csengnek
a vérrel felbuggyant
pokoli hörgések.

És mikor az éltető kenyeret izzadtad
a munka emésztő tüzében,
hányszor, de hányszor szorult ökölbe
bosszúvágtyól remegő, gyermeki kezem,
mert fájtak, fájtak gondgyilkolta,
apró életörömeid be nem teljesülései,
fájtak a kicsinyes, álnok mosolyok,
melyek takarták benső sorstragédiád:
fájtak az átviharzott, vészes éjszakák
s mikor kiszívott hüvelyedben
utolsókat dobant a megkínzott élet,
kísértő lidércek a lelkemre ültek...

S két könnycseppet úgy szerettem volna
megtartani,
csókolni,
a nagyok szeme elé vinni,
mint megrabolt milliók
robotra kárhozott élettükrét...

Apám,
úgy fájnak az emlékek,
amelyek téged idéznek,
mikor ziháló melled eszeveszett
taktusban vergődött
s lázban, verejtékben gyöngyözött
krisztusi arcod.

(1936)

Laták István

MÁRCIUS VERSE

Még mindig az egészség
És a természet jó fia vagyok én.
Bizsergő márciusi szellőkön

Ezt a gyulladó lázas jólesést,
A tavasz zsvajjos mámorát
Hagyta rám néhány paraszt elődöm.

Nem lett úrrá most se a morcos tél
Marék krumplival táplált
Szívós, kinyíló erőmön.

Nem remény és nem vigasztalódás, —
De lázadó erők gyűjtögetése
Ha társaimmal szabadba vetődöm.

Gyerünk ki odvainkból utcára,
Mezőre, ha tél kormos porát
Viszi az új szél a rozzant tetőkön.

Könyvet elő! Gyönyörű elmélet,
Gyakorlatunkat irányítani tanít
S kacagunk az örök kérdezőkön,

Kik még mindig múlton legelésznek
És hittel, megadással várják,
Hogy isten segít az üres bendőnkön.

Rossz cipőt ledobva és mezítláb
Rohanni a szagos szelekben
Keresztül a vidám mezőkön

S egyszer csak így előre utcán, tereken,
Szilajon előre mindig többen,
Keresztül az álló időkön.

Így vidáman előre, mezítláb
S még éhesen is, és úrrá leszünk
Az összes történelmi erőkön!

(1936)

Erdélyi József

TÉLI DAL

I.

Szeretlek én, te szomorú határ,
te széllal küzdő, szegény vadmadár,
te kis tanya, kit majd elfú a szél,
ákác, kazal, gémeskút, nádfedél.

A föld színén, az égvilág alatt,
csoda, hogy vagy. Sár, vályog a falad,
szalma, nád vagy cserép a fedeled, —
ki az Isten törődik veled?...

Talán az ország — az adó miatt,
s hogy katonának sorozza fiad,
hogy kire essen választó szavad —,
talán a pap, hogy Istent ne tagadd...

De senki ingyen, szívből nem szeret,
úgy, mint én, senki, senki tégedet,
s én is szegény, üldözött vad vagyok,
azért, mert vallom, hogy fiad vagyok.

Azért vagyok gyűlölt, utálatos,
minden kisisten rám azért tapos,
mert a te lelkedből zendül dalom,
mert a te jobb jövődet akarom.

II.

Hózivatar veri az ablakot, —
hajtja a gőz, fűti a vonatot,
egész országon, félvilágon át...
Szalmával fűtnek ma is a tanyák.

Azaz hogy fűt, kinek szalmája van...
A gyorsvonat mint egy sor ház rohan,
minden kocsi meleg ház, jó tanya...
Két világ ez: a tegnap és a ma!

Másutt az élet, mint egy gyorsvonat,
mit hajt és fűt egy jó közakarat,
úgy rohan, simán, vad bércekre fel,
nincsen nyomor, megoszlik a teher.

Mért szakad nálunk ketté a világ?
Mért süllyednek nyomorba a tanyák?
Mért nincs kenyér elég? Az emberek
egyét e földön mért nem értenek?

Mért nem fűzi egy szent közakarat
egybe az apró tanyaházakat,
hogy mint egy boldog, meleg, végtelen
gyorsvonat szállna át időn-teren?...

(1937)

Krleža Miroslav

HARC A DOLGOKKAL

Lelkünk hajó, véres kikötőből, terhes anyánk méhéből hajózik
utolsó csendes zátony, Halál öble felé.

S e hajózáson megrohamoz a külvilág
mint kegyetlen, szörnyű érthetetlen kalóz,
hóhér-kalóz fekete titok-zászló alatt.

A dolgok rohama ez a végtelen tengeren,
hogy első öntudatunk bárkája megfúrva süllyed,
s a kalózok rabszolgaként hajójukhoz láncolnak,
hol minden hazugsággal, borral fúlva-tömve,
csupa szfinx, gnóm, titok és probléma.

Mindez véres kalózsákmány, ami, ki tudja, mily más irányba hajózik,
mint amit hajóorrunk első eszméletünk villanásánál magának vágni
akart.

Kalózhajókon rabszolgák vagyunk mindannyian,
fekete zászlók alatt hajózunk,

leláncolva, lelakatolva — fájdalomlakkal — evezünk a hajófenéken
nem akart, ellenkező irányok felé!

És néha-néha, időközönként

a rab lázadozik a sötét fenéken, az evező mellett
és dühödt kínban ordít, bilincseket tör és ordít —:
nem akarok, nem, nem, nem akarok!

Fordította: Lőrinc Péter

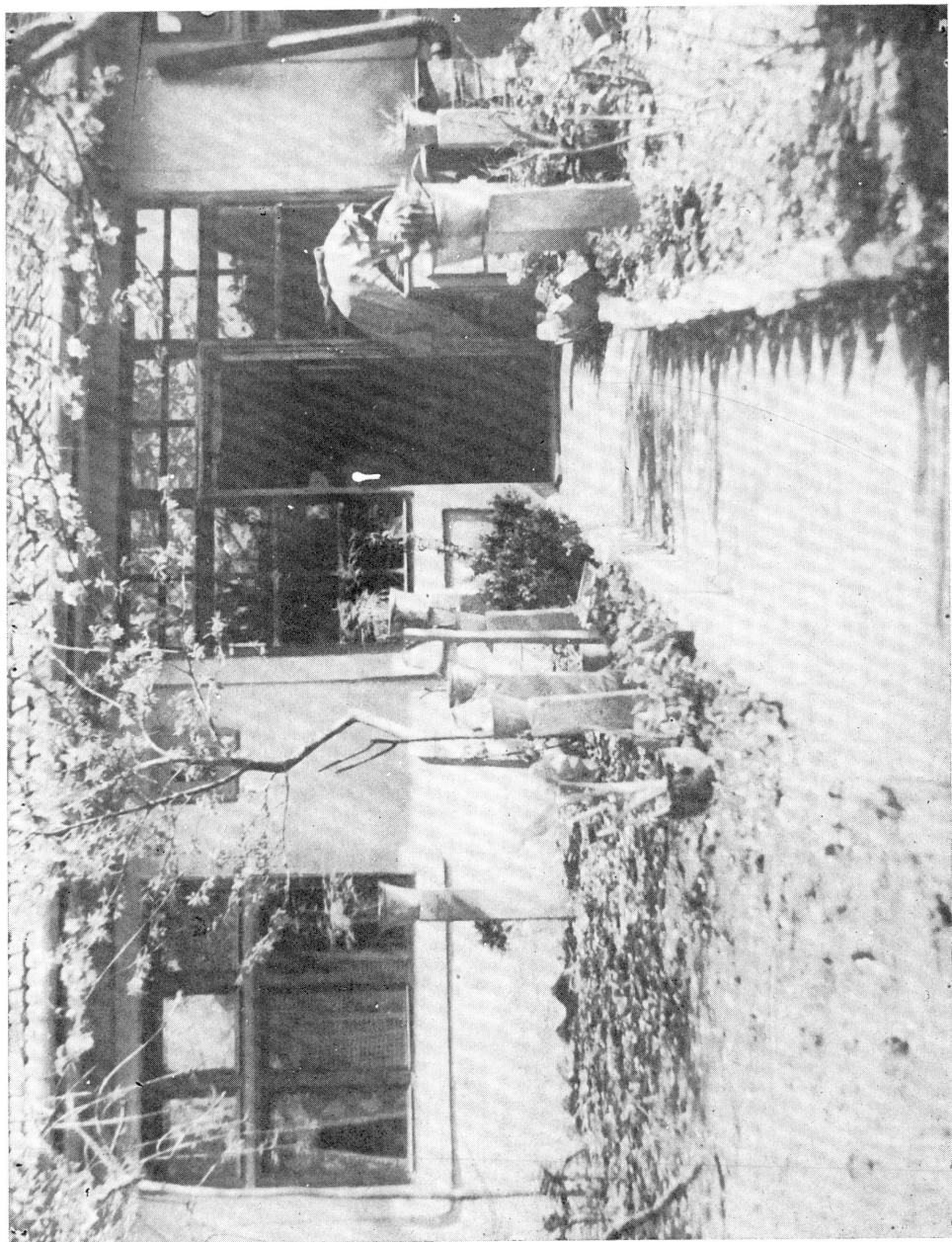
(1937)

Zsáki József

HEJ, HA MINDEN KÖNNYET...

Hej, ha minden könnyet le tudnék törölni,
Mit elsírtok hideg éjszakákon
Szegény gyermekek a nyomortanyákon!...
Szeretném a sápadt arcotokat simogatni
És tanító szóval álomba ringatni
Titeket, kik testvérekéim vagytok,
Kiknek születésén nem durrogtak pezsgős palackok,
S temetésükön sem zúgnak sirató harangok.
Jöttötöket nem adta más tudtul a világnak,
Csak hulló könnyeik az édesanyáknak:
Íme, új rabszolgák e romlott világnak.
Testvérekéim, csöppnyi proletárok,
Tanuljatok, mert sok munka vár rátok.
Apátokat nézzétek: igába görnyednek,
S negyvenévi robot után szegényházba mennek.
Ti mindig előre menjétek, s bár elbuktok százszor,
Tudjátok, csak egy az út s nincs helyetek máshol:
Jövőt kell csinálni a nehéz virradásból...
Mert ha elcsüggedtek néhány veszített harcon,
Ti is ott álltok majd éltetek alkonyán,
Erőtlen kezekkel, alamizsnát várva,
Késői bánattal, künn az utcasarkon.

(1937)

A háború előtti Híd szerkesztősége Szabadka premevidékén, a Kragujevačka utcában

Krleža Miroslav

STIH ZRIJE

F o r r a d a l o m
csupa rímes, csengő-búgó,
versem zengő-zúgó
forradalom.

Verse m z i h á l,
vad sírás szakad ki torkán,
bömből, mint az orkán
s halált szítál.

Gyilkos a vers lángja,
de ahol szállt a dal gyújtó üszke,
himnusz harsog ott az új világ büszke
hasadó hajnalára.

Fordította: Somorja Sándor

(1937)

Perneki Mihály

MUNKA NÉLKÜLI MENYASSZONYOK

Húsukat leette az ágy anélkül,
 hogy valakivel szívet cseréltek volna.
Jövendő párjuk hősi halált halt a „munka harcmezején”
 Bedobva, húsz fillér órabérbe,
 ágyrajárásba, munkanélküliségbe,
 könnyűszerrel gázoltak át rajtuk a szerelmi csőcselék
 jóléttől fűtött, motorizált férfi-tankjai.

Ezek ölében már nem fog gyerek tollasodni,
 ágyuk nagy lyukakkal tátong,
 keresztülfolyik rajta az élet,
 a fészekből szemetesláda lett,
 a „családi életet” zsírért, kenyérért árulják.

Tarkójukon mégis a gond őszül,
 fülüket rágja a megalázottság,
 harci indulót fűtyörész a szerelmi csőcselék ellen,
 van, aki megéri és lázad,
 van, akin keresztül viszi a szél és tovább aljasodik,
 s ezek szeme sohasem fog senkit pénz nélkül tegezni.

(1937)

Fodor József

KERTI IDILL

A paradicsomok: vörös
Zsarnokai a kertnek;
Dagadnak és nevetnek,
Mindennek vérét kiszítták:
Azért oly pirosak ők,
azért oly sárga a kert —
De ők csak egyre telnek,
Vérszopói a kertnek, —
De ők csak rátapadnak,
Szíják, szíják a vérét,
Élik a fényét a Napnak
S a vértől majd kihatadnak.

Körül a növény-szépség
Sorvad a földre dülve,
Kiszítták minden vérét —
De ők rátelepülve
Csak szíják egyre jobban,
Csonttá, vázzá fakul a kert —
Csak az ő arcuk dagad, lobban.

Már butulásig telve,
Lehúzza testük terhe;
Vörös nagy testük a földön
Hempereg: s ők szíják a vért
Dagadva és nevetve.

Körül holtsápadt a kert —
De ők még egyre telnek,
Még jobban rátapadnak,
Szíják, szíják a vérét
S röhögnek a kertnek
Képébe, majd kihatadnak.

Vörösen és lobbanva
Egyszerre tátog ajka
Száz vérképző zsarnoknak —
S orkán-kacajt harsognak
Gutaütésig érve,
A sápadt kert képébe!

Nagy, rőt, telt, puffadt testek
A földön hanyatt esnek,
Hahotázva, kacagva —
A kiszítt zsírú kertnek
Vérén duzzadt, butulva,
Elterülve, jóllakva!

(1937)

Arszenijeity Todor földmunkás (macedón dialektusban)

ÁFION

Áfion a kincsünk,
áfion a nincsünk.

Felszántottuk a széles mezőket,
korhadt faekénkkel,
kemény, kérges munkáskezünkkel
bevetettük őket.

Izzadt hajladozásunk,
nem gyümölcstelen várásunk.
Legel a szem a zöldellő mezőn,
a máktengeren, az élelmezőn.

A mi mákunk mind,
a mi mákunk int,
mi vetjük, mi szedjük:
orvosságunk-mérgünk,
mérge annak, akinek nincs,
orvosság ott, ahol a kincs.

Mi vetjük, mi aratjuk,
fekete kátrány-aranyunk,
folyik-folydogál, csurran,
koppan a bank-kasszában.
Millió csepp feketén cseppen,
áfioncsepp bankereszen.

Fordította: Lőrinc Péter

(1938)

Jovašević Miloš földmunkás

ÉBREDJ

Ébredjétek, kik fekete rögök mélyén ólmos álmotok álmodjátok.
Oszlik a homály köröttünk, új nap bukik fel keleten,
fénykévébe merülnek a sötét völgyek, sírok és átok,
új erők buzognak. Tüzes óriások tépnek az avult köteleken.
Gyengék, fájók, megvetettek védelmezője ébredj!
Vértelen milliók áhítják hit-tápláléknak a véred.

Szirányok, örömharang érc-szavára új légiók kelnek.
Ha nem ébredsz, álmos barátom, acélsodra magával tép,
mert ércfolyóként suhognak kalapácsok, kaszák és sarlók felelnek,
új élet hömpölyög: mámoros, üde-ifjú és szép.
Új hit dagaszt, szívünk már csiráztat szabadságot, munkát, kenyeret.
Téged még vonzanak aljasság, csalások, legendás ének?
Az igazság hív. Mondd: jelen! s mutasd fel tenyered,
mint minket, téged is megkívánt hőséne.

A föld, mely szült, új szépséget álmodik magára egy szebb korban.
Meleg szívedben ismeretlen rejtőznek még hunyt máglyák,
de lázasan gyullad, felviharzik, új lángra lobban:
a megvetettek légiója lép. Pajtás: a kezéd! hogy
egyedül szíved kétségek ne rágják.

Fordította: Lőrinc Péter

(1938)

Cetineo Ante

HALÁSZ DALOL A VIRRADATBAN

Emberek, szél s hullám elhordották mindenem:
hazám, hálóm, szemem, hasadt kővel horgonyzott hajóm, és amim volt.
Éjjeli szállásra, aki most is befogad, éhes-mezítelen,
csak ez az alacsony, füstös bolt.

Keserű izzadságom locsolta fűszerrel a hullámot 50 éven éjjel és
nappalon,
fizetésnek napom karéj kemény kenyért s szomjúságot ismert,
de minden sirályt s felhőt énekkel üdvözöltem a kék hajnalon,
dalom egeket vert.

Ma szemem lámpása elsüllyedt, kialudt,
hú társam: koldusbot s gyengeség — és örök szégyen érzik át
a nyirkos sötétben, hol éjt nappá téve kimérnek, hogy lezárták a zsalut:
mint lerongyolt, hullámverte sziklát.

Ma töröttek kemény, kerges kezeim, e jó evezők,
elhagyott a lábam, ismerős és rokon.
Kérésem csak az öböl hallja meg, a mezők
s a szél, mi átzúg a rokkant hajókon.

De ha felharsan ezeréves akarásokkal a tengeri ének,
akkor gúnyt, igazságtalanságot, röhejt megbocsátok,
felüdíf lehelete végtelen kék tüdejének,
elfelejtem, hogy a nyomor bűn, átok.

Azért, ha egykor a kék virradatban megszűnik minden szégyen és
fullánk,
ismeretlen jó úti- s bajtársam, esengek:
a kopár tört sziklán dobd át két időmarta hullánk
hadd szolgáljanak tovább a tengernek.

Fordította: Lőrinc Péter

(1938)

Kocso Racín

VERS

. . . Mélyen a tudat alá ágyazva
parázslík
tépi az agyat
a Végleges megoldás
Végleges változás
Nagy felszámolás
hatalmas gondolata.
Nézd
a füstölgő külvárosokból
nem filantróp-dal
de gyűlölet lángol fel.
Csodatűz-szikrák sebzik fel véresen az eget.
Keletről hasad a hajnal
virrad
az égő ellentmondások kialvó fészékében
útmutatóul áll
az óriásra nőtt Ember
izomból vasból villámból
építi
az új Világot.

Fordította: Lőrinc Péter

(1938)

Jovan Popović

DELIBÁB A SÍKSÁG FÖLÖTT

Emelt ormányú elefántok most a mocsár fölé emelkedő gyárok
a sík véres hátát mezsgyék szelik át.

Nem vagyok egyedül.
Érzem a gyárok körüli kunyhók leheletét
érzem földanyánk bús nyöszörgését
arcom perzseli a napszámos-barakk forró párája.

Bennem sikongatnak most a sápadt-ványadt kölykök
Mint közülük-való
nyurga-vidáman
beléjük-olvadtan, magamban hordva őket
lépdelek

lépdelek

kinyújtom tenyerem a sík álma felé:
szerelem, szépség, bőség városai felé
kánaáni mezők mesegazdagsága felé...
Izzadt gúnyák
foltozott jaklik, tarka réklik
kék blúzok, cickötők között
lobogó gatyák, tivar-öltönyök között
lépdelek
a közös menet ritmusában
a Délibáb elé.

Síkságom álma meg fogsz valósulni
Nem, te nem vagy ámitás
nem vagy kínozott rabok illúziója
nem vagy szürke életek hazug fátyolkendője.

Íme, én már érintelek reszkető ujjammal
íme, hordozunk már alkotó kezeink csúcsán
Mi építünk téged, mi, fény, mi, nap vágyói
Mi utolérünk, szép Délibáb
ha lábom sohasem is érinti talajod.

Fordította: Lőrinc Péter

(1938)

Aleksandar Vučo

PARK A KÜLVÁROSBAN

Brekegnek óriási békák,
Szomorú békák brekegnek.
Árokban, parton, síneken
Rekedtes altatót brekegnek
A külvárosi gyermekeknek.

Tócsák szélén és falak mélyén
Öreg békák brekegnek,
A parkban, az Újváros körül
Altatót a gyermekeknek.

Nyújtózkodnak az apróságok,
Füstben, piszokban és szemétben.
Kis ujjaikat nyújtogatják
Hidegben, fagyban, durva szélben.
Színes követ, színes virágot,
Rongyabdát és szúrós bogáncsot
Keresnek, és karjuk kitérve, —
Így indulnak a napsugárba.

Árokban, parton, síneken
Játszanak, kutatnak, kacagnak.
Szomorú kis koldusporontyok
Megállnak és messzi szaladnak,
Füstben, piszokban és szemétben.

És ha elalszanak a madarak,
És békák brekegnek a parton:
Korpa között és poros szalma közt
A gyerekekre ráborul az alkony.
Árokban, sleppeken és a parton
A hús éjszaka föléljük borul
És zsebeikben apró kis kezük
Ökölbe szorul.

Fordította: Gál László

(1938)

KATALÁN KOLDUSDAL
(XV. század)

Étlen, szomjan, leköpvé és kizárva,
sántán, bénán, süketen és vakon
járunk koldusdalunkkal házról házra
jeges telekben s izzó nyárnapon.

Ágyunk a kő, a könny a feleségünk,
borunk az árok, ételünk a sár,
de néhanap egy boldog házhoz érünk,
hol a szakácsnő bő moslékra vár.

Ilyenkor csak zabálunk és bőfögve
iszunk, s aztán, sok megveszett bolond,
bénán bokázunk, s elmondjuk röhögve,
hogyan rohadt le orrunkról a csont.

De ha oly házhoz érünk, hol kidobnak,
s ahol kenyér helyett rúgást kapunk:
onnan némán megyünk tovább, s titokban
a falra egy keresztet mázolóunk.

Tovább megyünk a végtelen világnak,
s megdöglünk egyszer egy vén csűr alatt,
a férgek undorodva megzabálnak,
de a kereszt a házon ott marad.

S egy vak, lámpátlan téli éjszakában
lesz egy barátunk még, aki arra tart,
s megáll a háznál s körbejárja,
s megint megáll, s fölgyújtja majd.

Faludy György „Európai költők antológiájá”-ból

(1938)

József Attila

VIGASZ

Ne hadd el magad, öregem,
bőröd ne bízd kereskedőre,
ki elád felhőt az egen
s a földön telket vesz belőle.
Inkább segít a kutya szőre
a teríthető betegen,
semhogy magát miértünk törje,
ki sorsunktól idegen.

Magának rág mind, aki rág,
a fogacskák azért fogannak.
S mert éhes rongy vagy, a fogát
elkoldulhatod-e a kannak?
Fázol. Hát mondd, hihetsz-e annak?
ki fűtve lakik őt szobát,
falain havas tájak vannak,
meztelen nők meg almafák?

Hihetsz-e? Szagos kis dorong
édes szivarja, s míg mi morgunk,
ő langyos vízben ül s borong,
hogy óh, mi mennyire nyomorgunk!
Ha pincéjébe szemet hordunk,
egy pakli „balkánt” is kibont!
Szívére veszi terhünk, gondunk.
Vállára venni nem bolond...

Bús jószág, ne vetéld magad!
Együtt vágunk a jeges télnek.
A jégből csak lucsok fakad,
de hú társ — éhezők kísérnek.
S ha most a tyúkszemünkre lépnek,
hogy lábunk cipőnkbe dagad,
rajtad is múlt. Lásd, ez az élet,
ne tékozold bizalmadat.

(1938, a költő halála után)

Darvas Szilárd

VERS PÁR EZER ÉVRE

Késő tudós a messze századokban,
ki titkot kerget ősi rokonán,
a gépkorszakból üzenek tenéked
s örökbe hagyom rád a koponyám,
a vén világnak tűnő roncsain
halld, mit zenélnek sárgult csontjaim.

... Az élet akkor csúnya rettegés volt,
az űzött ember nem lelé honát,
zsákmányra lesve ugráltak a fákon
öt-hatszázéves szörnyű babonák,
emberi hangra, zajra várva fent,
s ki arra tévedt, a halálba ment.

Ha jött az este s hozta a sötétet,
a félelem lelkünkre ráborult,
a néma réten láttuk tekergőzni
a tátott szájú, ronda háborút,
egy-egy országot játszva megevett,
s szétszórta csontunk, mint a szemetet.

Beállt a tél, és sorsunkat röhögve
utánunk nyúlt a jeges, csupasz ág,
futottunk már, de utunkat elállta
a düledt szemű lomha butaság,
mázsás súlyától reszketett a föld,
és megőrült az, akit meg nem ölt.

A nagy folyó, a gyűlölet kiöntött,
s mindannyiunkat messze vitt az ár,
az égre néztünk Istenért üvöltve,
de zúgva-búgva jött a griffmadár,
még láttam szállni véres két kezem,
és semmi többre nem emlékezem...

Késő tudós, a messze századokban,
e bús zenétől el ne zárd füled,
és ne rúgd félre sárga koponyámat,
min ott vigyorog még az örület,
hadd higgye ő, ki írta ezt a dalt,
hiába élt, de nem hiába halt.

(1939)

Laták István

ALSZIK A VÁROS
(Éjjeli rádiózás után haza)

Valaki más tán lopott csókkal indul haza.
Csetlő-botló lábbal kíséri az éjszaka.
S mire honát leli,
Lehet, már elfelejti,
Milyen jó a csók szaga.
Mert eliramlik az élet jószaga
S terjeng halál-gázak rontó illata.

Valaki tán most keveri
Tiszazugi módra a mérget,
Hogy rossz házasságának vetne véget —
Míg az ártatlanság báránykája béget,
Gonoszak kezében már fenne a kések.
Lomb alig moccan,
Kő, bogár se percben,
Itt semmi se mozdul e percben,
Pedig úgy lehet,
Most lép mérföldeset
A világtörténelem.

Meredt szemekkel,
Nyitott, zúgó fülekkel
Baktatok át a városon.
Mint aki bűnt követett el,
Mert titkokat hallgatott ki
S gyűjtő üzenetekkel
Átoston —

Kávénénikék most fordulnak egyet
A csipkés vánkoston.
Holdfényben csillogó aszfaltok
Húzódnak sároson.
Nagy, vicsorgó ebek
Őrzik a magántulajdont.
Az ájult csendnek ágyat bont
Az idegesen vibráló lélek.
A csend mélyén mormolás réved.
Horkolnak kisvárosi
Gazdák és cselédek.
Bizonytalan fénypászmákban
Templomok öreg baglya
S néhány denevér szárnyal —
Valami roppant bénultságban.
Önfeledt vademberek gondtalanságával,
A hold mélységesen álmos
Fényében, beteg aluszékonysággal
Alszik, hortyog a város...

(1939 őszén)

Mihovil Pavlek-Miškića

A LOVÁSZ DALA

Ó, ha lovacskának születek,
szülőföldem lovacskaí, mint társatok, veletek,
lett volna édes gyermekkorom,
lett volna tavaszom, május-torom,
lett volna gyermek mámorom!
Ha kanca-anyám lett vón vemhes velem
Azon a szép, csikorgó telen,
minden loértő, ember a kordé-felen,
tanácsokkal látta vón el gazdám.
„Jól tápláld, ajnározd és ... aztán
figyeld minden léptét,
nehogy hibát lelj a kancán.
El ne essen, bokáját valahogy meg ne üsse,
fület a tapló meg ne süsse.”
Születésemkor vigadtak volna a házban.
Sok jót kívántak volna tűzzel, lázban.
Virrasztották volna álmom s ébrenlétem,
minden moccanásom lesnék ugrásra készen.
Lesnék minden lélegzetvételem,
vegyelemeznék anyatej-ételem,
Istent, szent Antalt kérnék érettem,
és nem lettem volna soha fésületlen.
Büszkén vigyáznák léptem, ügetésem,
futásom, játékom és minden kérésem.
Morzsolnák tengerim, hámoznák burgonyám.
... Így, mint ember, mindentől elestem,
gyerekkorom nem volt, ifjúságom cipelem reményesetten.
Gyenge a táplálékom és gyenge tőle testem,
a nehéz igától nem heverhetek resten.
A ló mellett, az istállón töltöm minden estem.
A földnek adtam erőm, és most erőnyesetten
se ló, se remény,
se testem, se estem.
Tőlem mindent elvettek,
és még kérdéseket tettek:
Mért is vagyok szomorú én?!

Fordította: Lőrinc Péter

(1939)

Zmaj Jovan Jovanović

AZ EPERFA

Tiéd a ház előtt az eperfa,
esendő, szenvedő paraszt,
forró aranyforrást izzadó,
te sok-sok herét hizlaló,
éhes paraszt, te meztelen,
komor nyomorgó, esztelen:
tiéd a ház előtt az eperfa.

Tiédnek mondják az eperfát
és a sok édes gyermeki száját,
tavaly még nékik ráztad az ágat,
és zuhogott a boldog epereső.
És hosszú hónapokon keresztül
maszatos volt a szája a fiadnak
az epertől.
Nem gyümölcsként, óh nem ezer':
kevés eper egy darab kenyér
ebéd volt és vacsora volt.

De olvasom ma az éhes arcod,
te elvesztettél megint egy harcot
és megint hernyók másztak a fára,
csúf hernyók másztak minden faágra,
és lelegelték az utolsó levélig, —
tisztá üzlet ez, végig-végig...

Egy szót sem szólhatsz, te, parasztom,
szavad ugyan meddig is ér el?
Az úrihölgyeknek kombiné kell,
és selyeming kell az uraknak.
A herék lelegelték végig a fátat,
leettek minden levelet...
S most nap égeti el a kenyeret:
a gyümölcskenyeret.

A kisfiad fölnéz a tépett fára,
a kisfiad fölnéz, mert nagyon éhes,
és nem maszatos már a szájaszéle,
és a kisfiad ajka már nem édes.

Óh, hogy szállnak belőled a gyűlöletek,
és hogy zuhognak szívedből a bánatok.
Én hallgatok csöndesen, én veled érzek,
s rólam úgy mondják, demagóg vagyok...

(1939)

Fordította: Gál László

Forgács Antal

UTOLSÓ SZAVAK

Ó, nem ilyen halálra vártam én.
Úgy képzeltem e percet valaha,
hogy fetrengve hős eszméim között,
A jelt, a titkot majd továbbadom,
Melyért érdemes veszni másnak is.
A győzelemre nem vártam soha,
Mert tudtam én, kemény barátaim,
hogy ostobává tesz a diadal,
S a győztes bosszúra vágyik csupán.

Harcot akartam: karcsú napokat,
Amelyek ott lebegnek kényesen
A történelem lapjai felett.
Vártam, mikor bontja ki kék haját,
S ruháinak gyönyörű kapcsait,
A küzdelem egy oly férfi előtt,
Ki nem jajong a sebei miatt,
S szomjazni tud, míg nyelve fölreped.

Ó, mélyen izzó nehéz képzelet,
Bennem fel többé sohasem idézd
E gyermekesen hősi képeket.
A síró táj homokja csikorog,
Amint megverten kullogok tovább
Akárcsak az elbocsátott cseléd,
Ki munkakönyvét s batyuját viszi,
S pirulva, félszegen, még egyszer visszanéz.

(1939)

Horváth Béla

HAJNALI LÁTOMÁS

Pincében írok én, a föld alatt lakom,
A szürke fény bedől a pinceablakon.
Hajnal felé ropognak a redőnyök,
Ilyenkor én a könyveimre dőlök.

Mondjátok el mindenkinek, bolyongó csillagok:
Egy költő itten forradalmi jelt adott,
Itt ül a föld alatt, a fegyverek korában
S a pince ablakán kinézeget soványan.

(1939)

Gál László

IGAZSÁG

Jött.

Sebhelyes csavargó, sokszínű arcú,
keletről verte ide csúf vihar.
Csak jött és mosolygó, ferde szemein
nem látszott, mit tud; jót, rosszat akar?
Tegnap kuli volt, ma tán szamuráj,
s milliók bamba vérén hőssé lett mára:
az Igazság volt. És ez az igazság
ferde szemű, kétszínű, sárga.

Jött.

Afrikában még táncolt szent tabuk körül,
s majmokkal rikoltott vig vasárnapot.
Fától gyümölcsöt, földtől földi jókat,
apjától életet ingyen kapott.
Ma bányák szörnyű mélyén átkozódik,
ma leköpik, s gyáva szégyenben ég el.
Ez is igazság. És ez az igazság
a fekete Igazság, a néger...

Jött.

Jobbágyok verték rá arany ruháját,
minden sugarát ezer év csiszolta.
Könyvet, kardot és korbácsot hozott,
ahogy tanított, s ahogyan tanulta.
Föld felett, föld alatt, vízben, víz alatt,
az igazsága Igazság maradt.
Hinni nem hiszi, de ötezer óta
az igazság gúnyos axióma:
hogy az eszkimó sok és kevés a fóka,
és minden fóka csak az övé, ezér'
ez is Igazság, ez a fehér...

Igazság?

A feketének, a sárgának és a fehérnek,
külön és igaz igazsága van
a kutyanak is, és a kutyapecérnek!
A pék igazsága a drága kenyér,
a gyárosé a háború, s a vér...
A munkásé: kis munka, s fizetés,
a sírásóé: sok, sok temetés.
Igazság...?

Mindenki vall itt százszor igazat,
sokan vagyunk mi, igaz igazak.
S a százezernyi igazság között,
az Igazság már rég elköltözött.

(1939)

Palotás Imre

SZÜLETÉSEM

Anyám, szegény, elkínzott testét
ágyra tette, nem bírta tovább...
Ősz volt, köd ülte az estét.
Bátyáim a kulcslyukon lesték
a készülő legnagyobb csodát.

A konyhában hallgató asszonyok
figyelték, hogy gőzölög az üst.
A kályhában a tűz pattogott,
szél rázta a rozszant ablakot,
s a kéményből visszacsapott a füst.

... Apám akkor éjszakázott épp;
reggel jött meg, — rögtön rám akadt.
Percig rajtam nyugtatta szemét...
Fáradt volt..., kormot köpködve szét
ásított, és szidta az urakat...

(1939)

Horváth Béla

TI BOLDOG KÖLTŐK...

Ti boldog költők, franciák és angolok,
Hazámban oly hazátlanul csatangolok,
E nép közé idézem én a lázadás ragyogó angyalát,
Itt jajgatom a forradalom hasztalan dalát.

De gyáva népnek nem kell szabadság,
Csak nézi, hogy a jobbakat akasszák,
Nem rak tüzet, ha megjön a havas tél,
S a dombokon kevélyen áll a kastély.

Nem rak tüzet, rettegve jár az erdőn,
A csendőröket kerüli didergőn,
A püspök úrtól egy talyiga fát lop
És cipeli az örök szolgaságot.

A szabadságról minden századon lekésett,
A kocsmában kinyíltak itt a kések,
A döngölt földön szolgavér szivárog
És bölintanak rá a kiskirályok.

(1939)

Walt Whitman

DAL

1

Jer — elválaszthatatlanná forrasztom ezt a földrészt,
A legtündöklőbb fajt, melyre csak süt a nap, megalkotom.
Isteni delejességű országokat teremtek,
A bajtársak szeretetével.

2

Amerika folyói, a nagy tavak partja mentén, át a préríken, mint
fákat, oly sűrűn ültetem el a testvériséget,
A városok egymáshoz kapcsolódnak, és karjukat egymás vállára
fonják,
A bajtársak szeretetével,
A bajtársak férfias szeretetével.

3

Érted — én... ó, Demokrácia, hogy szolgáljak,
Neked, érted ujjongom ezt a dalt,
A bajtársak szeretetében,
A bajtársak magasra tornyosuló szeretetében.

Fordította: Pásztor Árpád

(1939)

Gál László

ZSÍR TÁBORNOK ÉS A TÖBBIEK

Néhány barna csík a bődön legalján,
ahol oldala az aljával találkozik,
s a keserves kanál kaparó nyoma:
Zsír tábornok itt állomásozik.
Éhes tankcsapdák verték szét hadát,
ott maszatolt a gyerek örömmön,
most átcsoportosít, ki tudja, hová:
nálunk üres a bődön.

A stelázsín horpadt stanicli-sor,
Liszt tábornok nyomát belepte már a por,
ahogy Moszkváig Napóleon nyomát
és gárdistáit a hó eltemette...
A pincében néhány forgács maradt csak,
s a balta ásít nagy búsán felette.
Fa tábornok, ki tudja, hol lohol:
nálunk bizony sehol.

Oh édes emlék, cuppogó mese,
úgy lüktet a szíven, mint homlokon a dudor:
ebben a dobozban volt az ünnepünk,
tán két kiló is; édes, fehér, cukor...
S ott fönn a dróton a szalonna lógott,
karácsony körül sonka, borda is,
a sarokban bab, a polcokon befőtt...
A mi spájzunknál nincsen temetőbb.

Ez csupa egyszerű szó, ez nem poézis:
stelázsí, stanicli, spájz és bődön...
még csak nem is szép és magyar szavak,
és nincs lendület, csak elfáradt közöny.
Mióta tábornok lett a krumplileves,
a falat kolbász, a tegnapi kenyér,
már réges-régen túl vagyok azon,
hogy a sok szép szó vajon mennyit ér...

A régi spájzi renden ez fakadt virágul,
a föld volt hivatva vagy tán a gyökér?
Vagy a tavasztól nem kapott leget,
lehet... de tudni ugyan mit ér?
A tábornokok megnyerték a csatát,
nekem sok sose volt, a keveset unom,
s ha jólesik, hej! bődönt, zsákot, drótot
és ezt az egész spájzot felrúgom!

(1940 november)

Atlasz János

EZERKILENC SZÁZNEGYVENEGY

Mi vagyunk a kő, amelyből híd épül,
mi vagyunk az erő, amitől lánc reped,
mi vagyunk a jelen holnapraválása,
mi vagyunk agy és vér, izom és kezek,
mi vagyunk milliók élni akarása.

Bennünk van még a múlt rothadása,
de erjedő szesz lesz, új anyag és erő,
semmi sem vész el e nagy változásban,
a halál is bölcső, a harc is teremtő,
és új alap látszik a nagy szakadásban.
Mi tudjuk legjobban korunk bölcsességét,
értünk dolgozik az agy és a munka,
minden lépés nékünk gyümölcsözik,
minden újszülött hozzánk jön, utunkra,
mert miénk a jövő.

Neked is, testvér, mi vagyunk a megváltó,
ki most imára kulcsolod a kezed,
rajtad, hogyha nem segít az isten
s kenyeret kér asszonyod, gyermeked,
jer hozzánk, mert nálunk a kenyér.

Ezerkilencszáznegyvenegy,
megint egy esztendő.

(Világkép, 1941 január)

Gál László

SZÜRKE NÓTA

Európában van ezer szürke ház,
és lakója is van, néhány százezer;
akik topognak ott, az udvaron,
s a nagy falon túl vakon suhan el

a nap, a hét s az esztendők sora.
Ott topognak a kopogós kövön,
előttük fal és rács és lakat
és túl a záraikon a zárt közöny...

Van Európában ezer szürke ház,
hol az ablakot nem tárják szét soha,
s tán Európának nincs is ablaka,
s amint a sziklát Északon a moha,

úgy lepi be a szürkesség a földet,
s a föld fölött a lelket s az agyat.
Van Európában ezer szürke ház,
ahol sóhajtani is csak úgy szabad,

ahogy a kegyelmes káplár engedi:
Vigyázz! Egy-kettő! Most! Sóhajtani!
És más színt, mint szürkét, akármilyen színűt,
csak valami tarkát óhajtani

a szürke házban sohasem szabad.
Még gyászszerű sötétet, feketét sem.
Mert káplár úr szerint nincs ok a gyászra,
és inkább meghí fűrjös pitypalattykor

egy rózsaszínű vidám áldomásra...

(1941)

Gál László

1941

Cserép csikorgott az üres utcán,
vak ablakok tátogtak levegőt,
s hanyatt fetrengő, görbe vastraverz
csöndesen súgta: „híd voltam előbb”.

A víztoronyból szertefolyt a víz,
vele a téglá, pumpa és a gép.
Pucér hullá az utca közepén
bámészra tárta megfagyott szemét.

Átkozott eső hullt egyre-egyre,
s tavaszt ordított ég, a fal, a száj...
Két spriccer közt, holtrészeg röhögéssel
kánkánt táncolt a csendőr és halál.

Csizmák tapostak sarat és embert,
a hátgerincet és a járdát.
S a kaszárnyában részeg ácsok
faragták már az akasztófát.

Éjszaka csönd volt. Csak néha csattant
rikoltva őrszem: „állj — mehet!”
S reggelre hervadtan lógtak az úton
színes zászlók, színtelen emberek.

(Megjelent: 1945)

Csépe Imre

ESTE A TANYÁN

Olszagú testünket a
Munka kínja marja,
S a gondfejsze koponyát hasít.
Áttántorogtuk a mát is,
S égnek tövisverte talpaink,
Alig halljuk egymás elköszönő szavát,
Amint új kínlátásra indulunk.
Csöndben botlunk be a szobába.
Mert magas az ujjnyi küszöbünk.
Itt sem vagyunk hangosok,
Sóhajtani sem merünk,
Mert félünk, hogy fölébred
Éhen elaludt gyermekünk.
S a pilleasszony is csöndes,
Ahogy krumplit talál az asztalon,
A vacsorához mécsét, a
Holdvilág küld át az ablakon.
Némán fogyasztjuk
Könnyel sózott vacsoránkat
S kínunk sokszor egymásra röhög;
A lábunknál a földön
Egy kócos macska rekedten könyörög.
A holnapra s a gyerekre gondolva
Egyszer csak hirtelen jóllakunk,
S ledobjuk magunk a szalma-ágyra,
S hallgatjuk nyöszörgő gyermekünk.
Egy darabig még nézzük a homályt,
Ami piszkos szemünkbe csorog,
A szoba falán lassan mászik a sovány álom,
S mint nagy lábú pók, a szemünkre kutyorog.

Emlékezés a Dungyerski-tanyára 1939 nyarán.

(Megjelent: 1946)

Csépe Imre

BÉRESEK

Kettőkor kelünk télen-nyáron,
kétfelé ásítva az álmot.
Senki sem kérdi: hogyan éltek,
mit esztek, van-e szalonnátok?

Trágya levétől szagos a testünk.
Rongyosak vagyunk, álmos-piszkosok.
Fáradtan megyünk, kérges ruhában,
kicsüngő kapcánk nyalja a harmatot.

Nem törődik velünk senki,
csak az ispán, hogy mit tettünk?
A rege minket ökör-ürülékből
teremtett, — talán nincs is lelkünk.

Bűzös, poloskás szobákban alszunk,
és piszoktól telt savanyú ágyban...
Ahogy lefekszünk fáradtan, mogorván,
úgy ébreszt fel az öregbéres virradásban.

(1941; megjelent: 1946)

Csépe Imre

AZ ALFÖLDI SIRALMAKBÓL
(részlet)

...

Mindenese voltam e tájnak,
Ura, cselédje, honvéd és betyár,
Utamat a sors ide mérte,
Most éget a föld, éget a nyár.
Vigalmam elhagyott régen,
Kikezdte kedvem e kripta-hangulat,
Lucskos penészek ülnek a szívemre,
S belepik a mezőket, s a falvakat.
Ülők itt szomorú csöndben az úton,
E hullámzó svábtenger-szélen,
Sírba ballagó gatyás parasztjaim
Nézem, amint ellengnek a faluvégen.
Lompos kutyák vakkantnak utánuk;
Pacsirták szíve hasad meg a légben,
Egy-egy szomorú tinó belebődül,
Gazdát keresve az őszi temetőbe.
Olyan az egész alföldi róna,
Mint kit a bánat szíven talál,
Félelmes a csönd, nedves a homály,
S a mezőkön kint kaszál a halál.

(1942; megjelent: 1947)

Sinkó Ervin

DRVAR

Párizs után Drvar: Mit tudtam, mért ide vet ki
a sors! Első, mit láttam: nép. Sapka piroslik
mind a fejen, mint nyáron a régvesztett honi földön
víg pipacsok. S bár ég, anyaföld, hon, mind, a szavam más;
bár én nyelvükön ép ha dadogtam — nem gyanakodtak,
s otthonom lett itt. Drvar! Nép fogadott be hazátlan
kóbort. Mint a hegyek se, előbb nem kérte: ki volnék
s honnan eredtem. Hely van elég. S meglátták, fázik
bús mosoly ajkamon, s adták nyomban rá, melegedjen,
jó mosolyuk. Habozó tenyeremre erős kezük ért el.
Nem kértek s nem féltek a legtöbbet nekem adni.
Óvatos, ó csak a gyenge, a gyáva! Ezek mind bátrak.
Nem őrzik bizalom kincsét. Patikusként mérve
Mért adagolnák? Itt van, két kézzel markolj be.
Kezdek adással, az első: Vedd, ne s ha aztán mégis...
Hát aztán, hát? Lassan üt; adni, ölelni, de gyors az,
ki bizton erős. És otthonom így lett. Tűzhelyeink sok
füstjei fenn a magasban egyedül gomolyognak. Bajban
így nőtt sorsuk sorommá. Egyek, összefonottak
búnk, örömünk. S a nagy elhervadt szó újra a számon,
Újra piros, szép, szívbeli szent gyökerekkel nyílt ki,
Újra. Él, ami — újra igaz lett, élek a másban,
tegnap még csupasz, úzve elárvult „én” aki voltam.

1941. Drvar

(Megjelent: 1946)

Vladimir Nazor

HOLTAKKAL VITÁZOM

(Ostrožaci várkastély ódon arcképcsarnoka)

Mi bontja bölcs nyugalmatok,
e kongó csarnok falain,
a süket éj magányán,
avas képekről borongó, büszke várurak?
Micsoda láz berzenkedik,
mivégre, kevély várurak? —
Fejetek foszló-parókás,
kezetek kardot, pennát markol,
vállatokon párducpalástartal,
csak révedeztek e poros vásznokról,
e szúrágta agg keretekből
merev hallgatagon.

„Ma éjjel holmi bűz facsarja
cimpáinkat e termeken.”

Nem bűz biz az! erdők lehelete,
mohák és mézga, gyökerek illata,
mi toprongyunkon üdén megtapadt,
szellős pagonyok, kaszálók öléről való —
hoztuk, áradjon kriptátokba szét.

Sár, izzadság és trágyaszag!

Sebaj, ha az is? biz szennyes az út
a sárkány-barlangokig: az aljas szörnynek
bozótja mélyén kell pusztulnia;
verejtékünk szaga szúrós: epe is van benne:
biz lovaink sem táltosak, nem szállnak
szárnyasan a napra,
felhőn sem legelnek:
kórón, csicsókán, kutyatejen élnek,
s hegyi utakhoz szoktak legkivált.

„Vérszag!”

Az! sebeink vérszaga,
a Szabadságért ontott vér szaga,
de nektek bűzlik ma éjjel is, mint midőn
kezetekben korbács csattogott, s az erdőn
ajzott kopókkal ünőket hajszoztattatok
s csendőrökkel a falvak népeit.

„Horkolás csap fülünkig most meg...
ki tört be máséba? a várba?! parasztul hortyogni
antik alkóvjaink égboltja alatt?”

Azok, akik tegnap a bükk alatt háltak
szélben, szakadó esőben
és édes volt az álmuk mégis.
De mi szél hoz titeket ide?
honnán, kitől a kastély,

a szántók és a legelők?
folyók hala, pagonyok vada,
puszták szolga-népe?
Mezítláb és meztelen
északról ereszkedtetek,
s maradtatok örök idegennek
e rögön, mely bőrt és gyapjat,
követ és szálfát, bort és pogácsát
áldozott nektek jámborul.

„Ma éjjel barbárok hálnak a várban
s földülják — kifosztják hajnalig.”

Hadd dúlják!

En esem elsőnek fejszével neki,
s döngetem. Rommá zúzom az alkóvokat,
hol ezredéve henyéltek tunyán,
a barokk kályhákat, hol lomha ereitekben
fagyos kék véretek melenget mulyán,
ódon faragványú trónszékekre sújtok,
hol hatalmatok trónolt dölyfösen
s az önkény előtt térdre hullt a jobbágy.
Kitárom minden ablakát —
áradjon be pókhálós kriptátokba
a Hajnal és a Napfény,
képeiteket szétzúzom keretestül...

Tűnjetek el

a hegy mögül támadó ragyogásba,
baljós múlt korhadt árnyai!
— A saját földjén, kérges tenyérrel,
a grófi kastély romjain
új hazát épít a Barbár.

Fordította: Dudás Kálmán

(Megjelent: 1945)

Branko Ćopić

HALOTT PROLETÁROK DALA

...Tizenharmadikán pedig, sötét és csatakos éjszakán a krajiškai proletárok néhány raját a hegyi kórház táján bekerítették. Szembeszállva a tízszeres ellenséggel, hősi halált haltak egy szálíg az aránytalan küzdelemben.

Felénk kalásztát hányja a búza, kezünk vetése kel, terem,
vár az aratás, s borong a lányok ajkán
az esti nóta csendesen —
Mi meg elestünk, bajtárs,
oda a fiatal búza zölden, oda a tavaszi zsenge szem,
fölkötte suhogó esőben ködös bánatok dala a fekete hajtás.

Halott karok és halott fegyverek,
ez a halál sorakozója,
bajtárs bajtársa oldalán
mrev-nyugodt.
Azok meg... ó de voltak ám —
együnkre tíz jutott.

Tízen is egyre a csatakos éjszakában, mi meg már rogyadoztunk,
csapzottak voltunk s éhesek, tízünkre száz szörnyeteg szállott.
Tíz ellen egy, együnkre tíz — ó, hát így is lehet?
bizony bajtársak, bizony proletárok!

Búcsunkon sírt a küszöb, viskónk kisírta hű szemét,
utánunk zizegtek a hazai hegyek:
valahol ó, viszontlátnak-e még?
Várnak a jó anyókák virrasztva reggelig,
az úti vártán vesztég a szem,
falunkba hírnök érkezik.

Támadnak bátor ifjak új holnapok jegyében
s a fegyverek eleven tüzében fogant, elakadt dalunk
továbbdalolják, végigdalolják merészen,
hogy mindörökké éljen.

Ó, e dalokat mi zendítettük, s a messzeséget rezgik át!
bátyára ismer a hűg, megleli bennük kedvesét a lány
s a könnyes anya hős fiát.

Dicsőségünk napja int, — pusztulnak, fogynak a szörnyek,
minket a győzelem fénye átfog.
A Szabadság menetelő fiaival együtt dübörgünk mi is
halott proletárok.

Fordította: Dudás Kálmán

(Megjelent: 1945)

Laták István

BESZÉLGETÉS MAGAMMAL

Egy harcos nagy tudós csendes falujában
S csendes utcájában ringott a bölcsőd
Mezítlábas kisgyerek áhítatával
nézted komor szobrát, szemedben az elsőt.
Komoly tehenek cammogtak a sárban.
Az égen sötétlettek a megtelt felhők.
A fölírás betűzted: Szarvas Gábor.
S azóta valami titok benned lángol.

Megtudtad, első volt, ki ebből a faluból
A kultúra eszközével kiállott,
Hol a szél csak kövér mesét dúdol
Zsíros földekről, és a szomorúságot
Is letagadják a jobbágyi múltból.
Itt tanítva ellenséget s barátot
Jó népi szavakra és erőkre talált.
S gazdagítá szülőföldjét s a Hazát.

Később kézbe akadt nagyapád egérrágta
Sárgult lapú, hiányos Petőfi-könyve,
Eltöltött egyszerű igék világossága.
Jobbágy őseid mosolya és könnye
Volt a fakult könyv mindenik sorába' —
Nadrágszíz földet már nem kaptál örökbe,
De örök, mit hoztál e konok világból,
Nehéz sors és Petőfi és Szarvas Gábor.

Aztán láttad a megyeszékhely úri módját
És az alföldi városok lomha életét.
Betűvel kerested népednek útját,
Sokszor vicsorgattak agyarat feléd.
Kísért mindig Szarvas Gábor s a szomorúság,
Az emlék lelkesen láthatatlan pecsét,
Szomorúság és komor falusi csuda:
Tudós lángot vinni Hazába s Faluba.

(1941—42 telén; megjelent: 1945)

Zákány Antal

SZOMORÚSÁG

A lelkünk vásik, a testünk bénul
és mégis keresünk téged megértő jóság,
az élet örökzöld posztóján szétfutunk,
keringünk és összekoccanunk
mint a biliárdgolyócskák,

Keresünk téged és sehol sem lelünk.
Erőnket széthordják a hangya-percek,
mert minden napunk egy tolvaj, mely
ellopja zsirját a leveseknek...

Így megyünk a végtelen úton keresve.
De gondtalan kúfárjait e század
elénk bocsátja és azok
megvesznek az ördög
mindenható aranyával...

Sorsunk a szegény egéré, kit az égő
magtárok kövén keres fel halálos vége,
de még mielőtt végleg elnyúlna,
a túloldalba zúzódó remény
párszor föltámad és visszafutkos érte...

(1942; megjelent: 1947)

Veljko Petrović

HIGGYÉL ELŐBB

Hogy mit akarsz, azt tudd meg előbb,
lándzsát nem törnek ködevők.
A szabadság nem érett gyümölcs,
nem hull le fáról, ingyen nem adja föld.
Öklöt szorítva, előbb higgyetek
és aztán — üssetek!

Úr és paraszt, a gazdag és szegény,
ha hisz a harcban, az is már remény.
Így lesz erőtök villámerejű,
és minden probléma olyan egyszerű...
Öklöt szorítva, előbb higgyetek
és aztán üssetek!

Hivő hit a nagy munkának ára,
üssetek az alkuszok szájára.
Gázoljátok le a kígyó-fészket,
s legyőzitek a nagy mindenséget.
Öklöt szorítva, előbb higgyetek
és aztán — üssetek!

A hit, a hívő hit már félsiker,
hinni kell és újra hinni kell.
Aki hisz, az semmitől se fél,
s már homlokán van a tölgyfalevél.
Öklöt szorítva, előbb higgyetek
és aztán — üssetek!

Mi tudjuk: szabadságot akarunk,
mert a mi földünk ez, melyért élünk és halunk.
S ha szívünk kard veri, s ha hull, ha hull a vér,
utolsó dobbanásig a szabadságról beszél.
Mi az öklőben, kemény öklünkben hiszünk,
láncunk letépjük és — ütünk!

Fordította: Gál László

(Megjelent: 1945)

Majakovszkij

MESE A KUZNYECKSZTROJRÓL

Erre a helyre az első öt éves terv idején 1 000 000
vagon építőanyagot szállítottunk. Itt fémipari
gigant, szén-gigant lesz és százezer lakosú vá-
ros. (Egy beszélgetésből)

Felhők szaladnak fenn az
égen,
eső szemez; a sötét
leül.
Öreg munkások fáradt
csöndesen
heverésznek a taliga
körül.
Az esőn át is csillog a
szemük,
az egyik súgja, a másik fülel:
„Megládd, négy évre, itt a
pusztaságon
micsoda pompás város
terül el.”
Ólmosan esik — súlyos sötétség
és ver az eső, mint vessző —
nyaláb.
Munkások ülnek benn az
iszapban,
de egyik se adja alább.
Lila már szájuk a hidegtől,
a sápadt tűznél mégis beszélnek:
„Itt négy év múlva hej! nagy
paloták,
megládd, az élő évig érnek!”
Olyan ázottak, mint az ürgék,
a lakásuk se jó, se száraz.
Ülnek ólmos esőben ázva
és dohos kenyeret zabálnak.
Hitük erősebb, mint az
éhség
és szemük többet lát a
mánál:
„A semmiből nő ki a házunk,
tán épp ennél a fa-
hasábnál.”
Dobog, dobog, zúg, zeng a
munka,
szétkergeti a medve-
nyáját.
Töri, zúzza a földet széjjel,
„Gigant”-ot épít, százágú
házat.

Allnak a falak, mint a
sziklák,
A „Martin” indul, a gőz szét-
árad...

Szibéria, szeppe és tajga
ébred, nyújtózik, él és
lázad!

Házat kapunk itt, meseházat, —
nem lesz dohos, piszkos és
nedves.

A Bajkál többé nem lesz puszta,
sivatag, bozót, veszedelmes.

Zúg, zeng, ujjong a munkás-
himnusz,
szakad a felhő, pusztul a
sötét.

Kertváros lesz itt, kertváros,
város

és ragyogni fog az élet és az
ég!

Tudom, hogy ez a város felépül,
s virágoskert is lesz a házban:
mert ilyen emberek élnek nálunk;
nálunk, nálunk! Szovjethazában!

Fordította: Gál László

(Megjelent: 1945)

Gál László

1944

Süllyedt, süllyedt a fekete hajó,
s rohangáltak a részeg roncsokon:
jegyző, tanító, pap és szolgabíró,
csendőr, főispán, koma, sógor, rokon.

Bombázott utcákon riadó romok
boldog, szabad, ujjongó táncra keltek;
valahol a város szabad határán
lázadók lázas nótát énekeltek.

Jöttek az erdők rongyosai,
a láncok alatt is mindig szabadok,
s a széjjelrombolt börtönökből
kizúdultak szabadon a rabok.

Jöttek. Láttál már vad vihart?
Láttad a tengert, amikor haragszik?
Láttad az embert, amikor felébred
s a napot, amikor lenyugszik?

Olyan vörös volt és olyan véres,
ragyogó és engesztelhetetlen.
Csak hunyorogva nézte a barát
és sugarától megvakult az ellen.

Jöttek. Tudtuk, hogy jönni fognak,
s már tudtuk a dalt is, a himnuszt, az igazt.
Tudtuk, mit hoznak a szuronyerdők,
igazságot, jogot, Titót és tavaszt!

(Megjelent: 1945)

Gál László

NEM VOLT HIÁBA

A Sárga-ház hőseinek: Ottmárnak, a harcosnak, barátoknak és tanítónak.

Üzentek a messzi spanyol hegyek,
a széles ukrán alföld, a nagy orosz folyók,
a jávai erdőrengeteg, Kína dombjai;
gigászi gyárok, műhelyek, kohók.

Üzent a húsgyári munkás Chicagóból, —
a bányász, gyöngyhalász és gyapotszedő.
Üzent a világ minden városából,
a munkásbérház, börtön és temető.

A villamosszék, kötél és guillotine,
szégyentől fúlva, suttogva mesél...
Üzen a piramis, üzen a gályapad,
üzen az ólmos-korbács verte vér.

Az esti szellő hozza el a hangot,
s beléremegnek szívek és falak.
A drótsövény ott, Majdanek körül
felsír, elpattan, szertesztét szakad.

A fa a komor kaszárnyaudvaron
borzongva veszi el leveleit...
Egy munkás az utcán kalapot emel,
(hajába beletúr az ősz) és emlékezik,

Eljött, elért hozzánk az üzenet:
nem volt hiába munka, vér, kötél...
Mosolyog egy kép, egy messzi kar felénk int:
örökké él, ki meghalt az életér'!

(Megjelent: 1945)

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR KÖLTŐK

Atlasz János (1912—1943?)
Bencz Boldizsár (1910—1949)
Csépe Imre (1914—1972)
Gál László (1902)
Kolozsi Tibor (1915)
Laták István (1910—1970)
Sinkó Ervin (1898—1967)
Soós Tibor (Steinitz Tibor) (1913)
Thurzó Lajos (1915—1950)
Zákány Antal (1918)
Zsáki József (1911—1973)

HATÁRON TÚLI MAGYAR KÖLTŐK

Darvas Szilárd (1909—1961)
Erdélyi József (1896)
Fodor József (1898—1973)
Forgács Antal (1910—1944)
Győry Dezső (1900—1974)
Horváth Béla (1908)
József Attila (1905—1937)
Palotás Imre (1894)
Perneki Mihály (1897)

JUGOSZLÁV KÖLTŐK

Todor Arsenijevity (?)
Ante Cetineo (1898—1956)
Branko Ćopić (1915)
Jovan Jovanović-Zmaj (1833—1904)
Miloš Jovašević (?)
Miroslav Krleža (1893)
Mihovil Pavlek Miškina (1887—1942)
Vladimir Nazor (1876—1949)
Veljko Petrović (1884—1967)
Jovan Popović (1905—1952)
Kocso Racin (1908—1943)
Aleksandar Vučo (1897)

KÜLFÖLDI KÖLTŐK

Po Chüi (?)
Vladimir Majakovszkij (1893—1930)
Carl Sandburg (1878—1967)
Walt Whitman (1819—1892)